

Л.Н.Гумилев атындағы
Еуразия ұлттық
университеті
Халықаралық қатынастар
факультеті
Аймақтану кафедрасы

Евразийский
национальный университет
им. Л.Н.Гумилева
Факультет международных
отношений
Кафедра регионоведения

«Отандастар қоры»
коммерциялық емес
акционерлік қоғамы

Некоммерческое акционерное
общество
«Отандастар қоры»

«АЙМАҚТАНУДЫҢ ҚАЗІРГІ КЕЗЕҢДЕГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ

«СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РЕГИОНОВЕДЕНИЯ»
СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

**Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Халықаралық қатынастар факультеті
Аймақтану кафедрасы**

«Отандастар қоры» коммерциялық емес акционерлік қоғамы

**Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
Факультет международных отношений
Кафедра регионоведения**

Некоммерческое акционерное общество «Фонд Отандастар»

«АЙМАҚТАНУДЫҢ ҚАЗІРГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ»

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ**

«СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РЕГИОНОВЕДЕНИЯ»

27 наурыз 2023, Астана

УДК 327
ББК 66.4
А31

А31 «Аймақтанудың қазіргі мәселелері» халықаралық ғылыми-практикалық конференция = Международная научно-практическая конференция «Современные проблемы регионоведения». – Астана: – 247 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-861-1

Жинаққа ғалымдардың, докторанттардың, магистранттар мен студенттердің аймақтық даму мен аймақты зерттеуге әсер ететін проблемаларды түсінуге жәрдемдесуге бағытталған баяндамалар кірді. Бұл процестерді әр түрлі аспектілерде және әр түрлі жағынан қарастыру әсіресе қазіргі кезде өзекті болып табылады.

В сборник вошли доклады ученых, докторантов, магистрантов и студентов, направленные на содействие более глубокому пониманию проблем, влияющих на региональное развитие и изучение региона. Рассмотрение данных процессов в разных аспектах, и с разных сторон особенно актуально в наши дни.

УДК 327
ББК 66.4

ISBN 978-601-337-861-1

©Л.Н. Гумилев атындағы
Еуразия ұлттық университеті, 2023

threats and ensure the safety and well-being of individuals and communities within the region. It is only through concerted efforts that we can achieve regional security in the face of complex threats.

Literature

1. Caballero-Anthony M Regional Security in Southeast Asia: Beyond the ASEAN Way / M Caballero-Anthony. – Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 2005. – 328 с.
2. Tavares R. Understanding regional peace and security: a framework for analysis / R. Tavares // Contemporary Politics. – 2008. – Т. 2, № 14. – С. 107-127.
3. Murray Ph. Managing Security: Reimagining ASEAN’s Regional Role / Ph. Murray // Asian Studies Review. – 2019. – Т. 1, № 44. – С. 44-60.
4. Cavelti M. Dunn Cyber security meets security politics: Complex technology, fragmented politics, and networked science / M. Dunn Cavelti // Contemporary Security Policy. – 2020. – Т. 1, № 41. – С. 5-32.
5. Berdal M. Transnational Organized Crime and International Security / M. Berdal, M. Serrano. – Boulder, USA : Lynne Rienner Publishers, 2002. – 243 с.
6. Westerwinter O. Transnational public-private governance initiatives in world politics: Introducing a new dataset / O. Westerwinter // The Review of International Organizations. – 2019. – № 16. – С. 137–174.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМНЫҢ ДАМУЫ

А.М. Джанысова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Астана, Қазақстан

aidanajji996@gmail.com

Аннотация. Азаматтық қоғамның қалыптасуы мен құқықтық мемлекет арасындағы өзара байланысты бірнеше себептермен түсіндіруге болады, неліктен бұл процестер бір-бірінен бөлек өмір сүре алмайтыны және біреуінің дамуы мен жұмыс істеуі екіншісінің тікелей өзгеруіне әкеледі. Азаматтық қоғам саяси биліктің абсолютті үстемдікке ұмтылуын «тексеру» және «тептендік» жүйесіндегі маңызды және күшті тұтқалардың бірі болып табылады. Бұл миссияны орындау үшін оның көптеген құралдары бар: сайлау науқандары мен референдумдарға белсенді қатысу, қоғамдық пікірді қалыптастырудағы зор мүмкіндіктер, белгілі бір мемлекеттік реформаларды жүзеге асыруға қарсылық науқанын ұйымдастырудағы мүмкіндіктер. Азаматтық қоғамның өзі мемлекеттік қолдауды қажет етеді, сондықтан ұйымдардың өкілдері бірқатар мемлекеттік органдардың жұмысына белсенді қатысады. Осы себептен де аталған мәселеде азаматтық қоғамның мемлекеттің дамуына зор үлесін атап

өтетін боламыз.

Кілт сөздер. Азаматтық қоғам, үкіметтік емес ұйымдар, қоғамдық қатынастар, қоғам, институт, даму, қолдау, Қазақстан.

Тәуелсіздіктің басты жетістіктерінің бірі – үкіметтік емес ұйымдардың белсенді болуы және тәуелсіз қоғамдастығының қалыптасуы. Қазақстандағы үкіметтік емес ұйымдардың қауымдастығы күрделі әлеуметтік-экономикалық жағдайда 1990 жылдардың аяғынан бастап қарқынды дами бастады.

Қоғамдық қатынастардың өзгеруіне, ішкі саяси жағдайдың өзгеруіне байланысты мемлекет тиісті құқықтық және институционалдық негізді қалыптастыра бастайды. Азаматтық қоғам институттарымен өзара іс-қимыл мемлекеттік қолдау құралдарын жетілдіру, азаматтық сектордың тұрақтылығы үшін жағдай жасау арқылы жүзеге асырылады. Кез келген институт сияқты азаматтық қоғам да өз қызметін қамтамасыз ету үшін ең алдымен заңнамалық реттеуді қажет етеді. Осы жылдар ішінде Қазақстан Республикасының азаматтық қоғам саласында Қазақстан Республикасының «Қоғамдық бірлестіктер туралы», «Саяси партиялар туралы», «Кәсіподақтар туралы», «Қоғамдық кеңестер туралы», «Бейбіт жиналыстар туралы» сияқты Заңдар қабылданды. Елімізде азаматтық қоғамды қалыптастыру Қазақстан Республикасында азаматтық қоғамды дамытудың 2006-2011 жылдарға арналған тұжырымдамасында көрініс тапты. Ол азаматтық қоғам институттарын дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасауға бағытталған заңнамалық және басқа да құқықтық актілерді жетілдіруге, әзірлеуге және қабылдауға негіз болды.

Еліміздің егемендігін алған сәті, Қазақстан Республикасының азаматтық қоғамы барлық институттардан бастап, тұрақтылық пен институционалдық дәстүрлерді сақтаудағы мемлекеттің сенімді серіктесіне айналды. Азаматтық қоғамды дамыту тұжырымдамасында 2020-2025 жылдары азаматтық қоғам мемлекеттік емес әлеуметтік қатынастар жүйесі және оған өзінің азаматтық құқығын жүзеге асыруға мүмкіндік беретін мемлекеттік емес әлеуметтік қатынастар жүйесі деп түсініледі және қоғам мүшелерінің түрлі қажеттіліктері мен мүдделерін білдіреді. Азаматтық қоғам - бұл жеке тұлғалардың экономикалық, әлеуметтік, мәдени, рухани, адамгершілік және басқа да қатынастарының үйлесімі, қауымдастықтар, бірлестіктер, корпорациялар рухани және материалдық қажеттіліктері мен мүдделерін қанағаттандыру үшін еркін және ерікті қатынастардың үйлесімі.

Тиісінше, азаматтық қоғам кез-келген мемлекеттің сәтті дамуының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

Соңғы 30 жыл ішінде 100 ҮЕҰ-дан 22 мыңға дейін ұйымдар желісі өсті. Елде жаңа және әділетті ҮЕҰ бастамалары пайда болды, олардың көпшілігі қоғам үшін көптеген қызмет түрлерін жүзеге асырады. Тәжірибелік тұрғыдан алғанда, азаматтық қоғам институттары жыл сайын өздерінің өтініштерін мемлекет пен қоғам өмірінің саяси, әлеуметтік, экономикалық, мәдени-гуманитарлық салаларында табады. Кез-келген заманауи мемлекетке қоғамның өзінде сенімді серіктестер қажет, сол себептен де олар мәселелерді

шешуге көмектеседі. Олардың жұмыс істемеуі, болмауы қоғамның кез-келген үдемелі дамуын жоққа шығарады.

Азаматтық қоғам ұйымдары қызметінің құқықтық негізі құрылды және жетілдіру жұмыстары жалғасуда. Мемлекет басшысының Жарлығымен азаматтық секторды дамытудың негізгі бағыттарын, ұзақ мерзімді перспективада 2020-2030 жылдары Қазақстан Республикасындағы азаматтық қоғамды дамыту тұжырымдамасын анықтайтын жаңа стратегиялық құжат бекітілді. Құжат азаматтық қоғам мен биліктің өзара әрекеттесу саласындағы негізгі міндеттері мен басымдықтарын анықтайды. Тұжырымдамада азаматтық сектордың қызметіне айнарудың жаңа тәсілдері қарастырылған. Тұжырымдамада белгіленген шаралар кешенін іске асыру 2030 жылға дейін анықталды [1].

20 жыл бойы тұрақты негізде мемлекеттік форум өткізіліп, мемлекет пен азаматтық қоғам арасындағы ынтымақтастықты дамытудың стратегиялық мәселелерін қарастырып келеді. Қоғам мен мемлекетті байланыстыратын түрлі форумдар аясында азаматтық қоғам өкілдерінен ұсыныстар алынады. Осындай форумдар барысында қоғамның ең өзекті мәселелері талқыланады. Мәселен, ҮЕҰ-ға кәсіби көзқарастар, экологиялық білім беруді дамыту, мемлекеттік тапсырыстың ашықтығын қамтамасыз ету, үкіметтік емес ұйымдар мен бизнес арасындағы қарым-қатынас сияқты мәселелерді атап өтсек болады.

Әрине, бұлай, азаматтық қоғам да және мемлекетті тиімді жұмыс істеуі мүмкін емес. Мемлекеттік органдардың ҮЕҰ-мен өзара әрекеттесу тетіктері белсенді жұмыс жасайды. Бірлескен әлеуметтік жобалар азаматтардың азаматтардың өмір сүру сапасын мемлекеттік қолдаудың қаржы құралдары арқылы жүзеге асыруға бағытталған: мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс, гранттық қаржыландыру, ҮЕҰ үшін марапаттар.

Соған қарамастан әлі де шешілмеген мәселелер көп. Үкіметтік емес сектордың қазіргі дамуы мәселесі тіркелген заңды тұлғалардың мәліметтер базасында көрінбейтін немесе жұмысы тоқтатылғандар саны аса көп. Кейбір қауымдастықтардың халықтың үкіметтік емес ұйымдарының жетіспеушілігі, білікті кадрлардың жетіспеушілігі, қалалардағы ҮЕҰ-ның жоғары концентрациясы, ал шағын елді мекендердегі төмен концентрация, ҮЕҰ-да әдебиеттер мен оқу құралдарының жетіспеушілігі, арасындағы әлсіз серіктестіктер кедергі келтіреді.

Азаматтық қоғам мемлекетті қоғамдық мүдделерге қызмет етуге мәжбүр ете алады ма, ең бастысы - бұл қашан және қандай жағдайда болуы мүмкін? деген сұрақ туындайды. Бұл сарапшылар қауымдастығында әр түрлі пікірлермен сипатталады [2].

Азаматтық қоғам институттарының қазіргі жағдайын сипаттай келе жыл сайын елдегі олардың дамуына көп көңіл бөлінетінін атап өте аламыз. Сонымен бірге, бұл процестің сызықты тәуелді сипаты жоқ, айтарлықтай, әлеуметтік-экономикалық және мемлекеттік алғышарттар, сондай-ақ халықтың азаматтық белсенділігі, оған әсер ететіні анық.

Уақыт өте келе, азаматтардың негізгі міндеті анықталды - азаматтардың мүдделерін қорғау және осы мүдделерді билік және қоғам деңгейінде білдіру. Азаматтық қоғам институттарын дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасауға, сондай-ақ коммерциялық емес ұйымдар арасындағы серіктестік жүйесін құруға, сондай-ақ республикада азаматтық қоғамды дамыту тұжырымдамасы енгізілді. Ол осы институттардың дамуының негізгі бағыттарын, азаматтық қоғамның жұмыс істеуі үшін қолайлы жағдайлар жасауға бағытталған мақсатты бағдарламаларды, заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу үшін негіз ретінде алынды.

Сонымен бірге, азаматтық қоғам әлеуетін дамытуға кедергі бола алатын және мемлекетпен ынтымақтастықтың үйлесімді қатынастар жүйесін құру үшін бірқатар мәселелерді атап өте аламыз. Мәселе жергілікті билік органдарының әлеуметтік және қоғамдық бірлестіктер мен азаматтық белсенділікке деген сенімсіздік болып қала береді. Жергілікті қоғамдастық пен мақсатты топтардың азаматтық бастамаларды қолдау деңгейі төмен деңгейде және мақсатты топтармен сенімсіздік, олар азаматтық сектор ұйымдарының қызметтерінің тиімді қызметтері болып қала береді және әлеуметтік өзгерістерге қатыспайды.

Сонымен қатар, халықаралық сарапшылар мен азаматтық сектордың өкілдері де мемлекеттік мекемелер арасында әлсіз ынтымақтастық бар екенін атап өтті. Азаматтық сектордағы ұйымдар елдің аймақтарында біркелкі бөлініп, ақпараттық және қаржылық ресурстарға теңсіз қол жеткізіледі. Мемлекет қабылдаған шараларға қарамастан, азаматтық секторға арналған мамандандырылған ішкі және халықаралық қорлардың қолдауы қаржылық тұрақтылыққа қол жеткізу проблемасы болып қала бермек. Азаматтық қоғам ұйымдарының қызметін қаражат жинау және монетизациялау құралдарын иелену мәселелері де өзекті болып табылады.

Өндірістік емес ұйымдарды есепке алу мәселесі проблемалық болып қала береді: өте қажет сұрақ туындайды, есепке алу жұмыстары сынға алынады. Осылайша, жүктелмейтін ұйымдардың мәліметтер базасынан алынған ресми мәліметтер, сондай-ақ Статистика комитетінің мәліметтері елдегі азаматтық бірлестіктердің қызметіне толық көрініс алуға мәжбүр етпейді.

Оған қоса, мемлекеттік ресурстық орталықтар, сондай-ақ үкіметтік емес ұйымдардың өндірістік емес секторының мүдделерін, мысалы, үкіметтік емес орталықтардың, сондай-ақ мемлекеттік қорлар саласындағы бірегей мекемелер құрылды. Оларды құрудың бастапқы мақсаты мемлекетке азаматтық секторға қаражат бөлу және ашықтықтың жаңа деңгейіне қол жеткізуге көмектесу болды. Осыған қарамастан, бұл мекемелерде әлі де қоғамның ашықтығы мен сарапшылар сенімділігін тудыратын есептері жоқ.

Азаматтық қоғам институттарының, іс-шаралардың, проблемалар мен мәселелерді қазіргі кезеңдегі істерді жақсарту үшін жасалған жағдайларды ескере отырып, осы кезеңде кездескен мәселелер, олардың дамуының негізгі міндеттері мен бағыттарын айқындау қажет, олардың позициялары мен рөлін күшейту қажет. Қоғамдағы азаматтық бастамалар сонымен қатар мемлекеттік

органдар мен шаруашылық субъектілерінен үйлесімді және тиімді ынтымақтастықты дамытпақ [3].

Осы мәселелерді шешіп, алға қойған мақсаттарға жету үшін келесідей міндеттерді орындау қажет, біріншіден, азаматтардың мүдделерінің көрінісін арттыру, олардың қоғамдық өмірге қатысуы қажет. Біріншіден, саладағы азаматтық белсенділікті ынталандыратын әлеуметтік маңызы бар жобалар арқылы; олар мүдделері және мемлекеттік органдар мен шаруашылық субъектілерінің алдындағы мүдделері бар азаматтық қоғам ұйымдарындағы тұрақты мақсатты топтардың құрылуы; жергілікті қауымдастықтармен ашық және сенімді қатынастар орнату, бұғативті ұйымдарды бейресми, оның ішінде бейресми түрде азаматтық бастамаларды дамыту және қолдау; Мемлекеттік органдардың шешімдерін бақылау және мемлекеттік органдардың шешімдерін бақылауға, сондай-ақ ресурстарды тиімді және нәтижелі пайдалануға, сондай-ақ бюджет қаражатының мақсатты жұмсалуды, сондай-ақ мемлекеттік кеңестерді нығайту бойынша қажетті қадамдарды орындау.

Екіншіден, азаматтық қоғам институттарының күш-жігерін азаматтар мен жергілікті қоғамдастықтардың қажеттіліктері мен қажеттіліктеріне сүйене отырып кеңейту қажет. Бұл үшін, жалпы басымдық әлеуметтік бағытта ауылдық жерлерде әлеуметтік қызметтер көрсетуге және мүгедектігі бар азаматтардың әлеуметтену жағдайларын қамтамасыз етуге байланысты әлеуметтік бағдар болып қала беруі керек. Сонымен қатар, әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту және азаматтарды қоғамның өзекті мәселелерін шешуге бағытталған белсенді кәсіпкерлік қызметке ынталандыру маңызды. Сондай-ақ, азаматтық қоғам институттарының жергілікті және республикалық деңгейде экологиялық проблемаларды шешу жолдарын анықтау және іздеу кезінде қолдау көрсету мүмкіндіктерін мойындау қажет. Сонымен қатар, жергілікті қоғамдастықта, елде, елде жауапкершілік сезімін қалыптастыру, сонымен қатар барлық азаматтық қоғам институттары үшін тең жағдайлары бар қоғамдық мүдделерді білдіру үшін жаңа учаскелер құру.

Үшіншіден, институттарды нығайту арқылы азаматтық қоғам институттарының тұрақтылығын арттыру қажет (адам әлеуетін дамыту, қаржылық әлеуетті, ұйымдық әлеуетті, ұйымдастырушылық әлеуетті және кәсіпқойлықты кеңейту, тұрғындардың қолдауын кеңейту). Азаматтық сектордың тұрақтылығы үшін статистикалық мәліметтерді жүйелеу арқылы және интенсивті емес мекемелер қызметінің ашықтығын қамтамасыз ету арқылы. Азаматтық қоғамда болып жатқан процестерді зерттеуге арналған академиялық тәсілдер мен құралдарды әзірлеу бойынша тәжірибелік бағдарламалар мен оқу бағдарламаларын енгізу арқылы білім беру бағдарламалары мен оқу жоспарларын енгізу арқылы. Еріктілер қызметінің беделін арттыру жөніндегі қадамдарды орындау арқылы еріктілердің азаматтық сектор жұмысына қатысуын кеңейту, еріктілердің азаматтық бастамаларына қатысуының қол жетімділігі мен ыңғайлылығын арттыру.

Төртіншіден, мемлекеттік органдармен және шаруашылық жүргізуші субъектілермен өзара әрекеттесуді орнату маңызды. Бұл үшін қоғамның және

қоғамның мемлекеттің қоғамның өзара іс-қимылының заңнамалық негіздерін жетілдіру қажет. Мемлекеттік қызметтер мен аудармадан тыс салалар өкілдерінің бірлескен жұмысын мемлекеттік қызметтерді ұсыну стандарттарын және қоғамдық функцияларды беру рәсімдерін әзірлеу стандарттарын әзірлеу үшін аяқтау. Кәсіпкерлік субъектілерін әлеуметтік маңызды жобаларға, іс-шараларға, демеушілік және қайырымдылық мәдениетін қалыптастыру үшін тарту шарттарын әзірлеу. Мемлекет орталық және жергілікті деңгейлерде коммерциялық емес ұйымдардың қаржылық қолдау жүйелерін жетілдіру және дамыту. Бауырластардың әлеуметтік осал топтары бар жобаларды қаржыландыруға (субсидияларға) енгізу үшін олардың мақсатты топтарымен бірге [4].

Қорыта келе Қазақстанда азаматтық қоғамның қалыптасуы өмірде жаңа тенденцияларды туғызғанын, бұрыннан бар қоғамдық ұйымдарға өзгерістер енгізгенін, жаңа ұйымдар мен бірлестіктердің құрылуына әкелгенін атап өте аламыз. Азаматтық қоғам институттарының, іс-шаралардың мәселелерді қазіргі кезеңдегі істерді жақсарту үшін жасалған жағдайларды ескере отырып, осы кезеңде кездескен мәселелер, олардың дамуының негізгі міндеттері мен бағыттарын айқындау қажет, олардың позициялары мен рөлін күшейту қажет. Мәселелерге көз жұмбай, онымен дер кезде жұмыс жасау, болашақта Қазақстан Республикасындағы нық азаматтық қоғамды орнатпақ.

Әдебиеттер

1. Сулейменов А. Гражданское общество Казахстана // Qazaqstan tarihy. 2021. Режим доступа: <https://e-history.kz/ru/news/show/33073> (қаралу күні: 19.03.2023)
2. Борисова С. Гражданское общество в Казахстане: как стать зрелым? // Q Monitor. 2022. Режим доступа: <https://qmonitor.kz/society/4291> (қаралу күні: 20.03.2023)
3. Тулепов Д. В Казахстане есть гражданское общество // Elorda.info. 2021. Режим доступа: <https://elorda.info/politika/12161-1640065332/> (қаралу күні: 21.03.2023)
4. Назарбекова З.М. Развитие гражданского общества в Республике Казахстан // Rusnauka. Режим доступа: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2012/Politologia/10_109220.doc.htm (қаралу күні: 23.03.2023)

СТРАТЕГИЯ ПУБЛИЧНОЙ ДИПЛОМАТИИ КИТАЯ В АСЕАН (ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ЮЖНОЙ КОРЕИ)

А.Ж. Кабирова
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
Астана, Казахстан
Ainura19101993@gmail.com